

CIVILIZAȚIA TEHNICĂ POPULARĂ. CONCEPT, STRUCTURĂ, CARACTERISTICI. PREZENTAREA SA ÎN CADRUL MUZEULUI TEHNICII POPULARE

Corneliu Bucur

1. Problematika cercetării mijloacelor de muncă tradiționale

Cercetarea culturii și civilizației popoarelor lumii din perspectiva filozofiei marxiste, a concepției materialist-dialectice și, demersul modern al colaborării interdisciplinare, al specialiștilor din domeniul științelor social-istorice și al istoriei, a impus tot mai mult, în anii din urmă, conceptul de „civilizație tehnică”¹.

Rezultat al orientării materialiste tot mai consecvente a cercetătorilor din întreaga lume spre înțelegerea mecanismului progresului social-istoric și implicit tehnic, a etapelor dezvoltării societății omenеști, a conținutului și specificului fiecăruia dintre acestea, noul concept evidențiază caracterul ergologic al cercetărilor întreprinse în scopul cunoașterii tuturor descoperirilor tehnice aparținătoare echipamentului tehnic al omenirii, cu ajutorul cărora, aceasta a devenit, în decursul milenare sale existențe — așa cum aprecia și A. Malraux — „altceva decît un simplu accident al universului”².

Colaborînd cu istoria științei și tehnicii, etnologia și-a însușit, la rîndu-i, acest concept, adaptîndu-l specificului său propriu, („civilizație tehnică populară”), propunîndu-și cunoașterea cît mai amănunțită a caracteristicilor modului de viață al popoarelor și încercînd să definească trăsăturile comune și particularitățile distincte etno-culturale, la nivelul diferitelor comunități etnice (național, provincial, zonal), prin prisma principalelor mijloace tradiționale „de muncă din cadrul

¹ André Leroi-Gourhan, *Evolution et technique*, Editure Albin Michel, Paris, 1945. Singer Charles, *A History of technology*, Oxford, 1954—1958. Maurice Dumas, *Les origines de la civilisation technique*, Paris, 1962. Verde Gordon Child, *Făurirea civilizației*, Editura științifică, București, 1966.

² După Al. Tănăsescu, *Introducere în filozofia culturii*, Editura științifică, București, 1968, p. 31.

DIE TECHNISCHE BÄUERLICHE ZIVILISATION. KONZEPT, STRUKTUR, KENNZEICHEN. IHRE DARSTELLUNG IM MUSEUM DER BÄUERLICHEN TECHNIK

Corneliu Bucur

1. Die Problematik der Erforschung traditionellen Arbeitsgeräts

Die Erforschung der Kultur und Zivilisation der Völker vom Standpunkt marxistischer Philosophie und des dialektischen Materialismus sowie auf dem Wege moderner zwischendisziplinärer Zusammenarbeit der Fachkräfte historischer und sozial-historischer Wissenschaften führte dazu, daß sich in den letzten Jahren immer mehr die Auffassung einer „technischen Zivilisation”¹ durchzusetzen beginnt.

Die Auffassung selbst ist das Ergebnis einer immer konsequenteren Orientierung der Forscher aus aller Welt, was das Erfassen des sozial-historischen und damit verbunden auch des technischen Fortschritts anbelangt, sowie der Etappen der Entwicklung menschlicher Gesellschaft, bezw. des Gehalts und der Eigenart jeder einzelnen derselben und unterstreicht dabei den Ergologiecharakter der zum Erkennen aller zur technischen Ausstattung der Menschheit gehörigen technischen Erfindungen notwendigen Forschungen, jener Erfindungen, aufgrund derer, wie es A. Malraux ausdrückt, die Menschheit im Laufe ihres mehrtausendjährigen Bestehens „was anderes als einen bloßen Zufall des Weltalls“ ausmacht².

Im Laufe ihres Zusammenwirkens mit den Disziplinen Wissenschafts- bzw. Technikgeschichte machte sich die Volkskunde dieses Konzept zu eigen und glich es ihrem eigenen Spezifikum (der „bäuerlichen technischen Zivilisation“) an, da sie sich eine möglichst detaillierte Kenntnis der die Völker kennzeichnenden Züge vornimmt und sich bemüht, ethnisch-kulturelle Eigenart oder Gemeinsamkeiten auf der Ebene verschiedener Volksgemeinschaften (d.h. Landes-, Provinz- oder Gebietsebene) zu definieren, und zwar aufgrund des

¹ André Leroi-Gourhan, *Evolution et technique*, Editure Albin Michel, Paris, 1945. Singer Charles, *A History of technology*, Oxford, 1954—58. Maurice Dumas, *Les origines de la civilisation technique*, Paris, 1962. Verde Gordon Child, *Făurirea civilizației*, Editura științifică, București, 1966.

² Nach Al. Tănăsescu, *Introducere în filozofia culturii*, Editura științifică, Bukarest, 1968, S. 31.

celor mai importante domenii“ ale producției lor sociale.

În ce măsură, noul concept este un elaborat fundamentat științific (și nu o simplă figură de stil, un pleonasm chiar, raportat la conceptul clasic de civilizație) care să lărgească orizontul cercetărilor viitoare, prin aprofundarea cunoașterii creației tehnice „tradiționale“, definirea fenomenelor și manifestărilor „tehnice populare“, localizarea centrului de apariție, delimitarea ariei lor de răspîndire, a sectoarelor de interferență sau punctelor de contact, fixarea limitelor istoricității lor, urmărirea dinamicii tuturor acestora, de la origini pînă în contemporaneitate, la impactul lor cu civilizația industrială modernă—aceasta formează obiectul său de cercetare.

2. Fundamentarea filozofică a conceptului

Fundamentul filozofic al noului concept rezidă în teza marxistă potrivit căreia, la temelia progresului și întregii dezvoltări a societății omenеști, în general, și a oricărui grup social, în particular, stă emanciparea mijloacelor de producție, perfecționarea continuă a uneltelor de muncă, ca rezultat al progreselor cunoașterii însăși.

Societățile europene, preponderent agrare pînă la începutul sec. XX, între care și România, au conservat, mai mult decît cele care au promovat mai devreme din acest stadiu, care formează temelia civilizației majorității popoarelor, în stadiul următor, al dezvoltării industriale, numeroase vestigii ale modului tradițional de viață, între care numeroase și variate mijloace de muncă.

Multă vreme acestea au rămas la periferia atenției oamenilor de știință, concentrați în special asupra valorilor monumentale și artistice ale civilizației popoarelor lumii.

Cel căruia-i revine meritul de a fi evidențiat, pentru întia oară, importanța cunoașterii atelierului însuși de creație a tuturor valorilor materiale și artistice, a uneltelor care transformă în procesul muncii, orice materie primă, într-un bun de consum, ca primordială pentru descifrarea însăși a modului de producție și a specificului civilizației fiecărui popor, a treptei atinse în dezvoltarea sa, a fost K. Marx.

În monumentală sa operă „Capitalul“, Marx a demonstrat că „o importanță tot atît de mare ca și resturile de oseminte pentru studiul organizării speciilor de animale care au dispărut, o are studiul resturilor mijloacelor de muncă pentru cunoașterea formațiunilor social-economice dispărute ale societății“³, și, adăugăm noi, în egală măsură, pentru cele pe cale de dispariție.

³ Karl M a r x, *Capitalul*, vol. I, Ediția III, E.S.P.L.A., București, 1957. p. 209.

wichtigsten überlieferten „Arbeitsgeräts der Hauptbereiche“ ihrer Sozialproduktion.

Der Gegenstand seines Forschens sucht zu beweisen, in welchem Maße das neue Konzept wissenschaftlich unterbaut (und nicht bloß eine Stilfigur, ein auf das klassische Zivilisationskonzept bezogener Pleonasmus) ist, es ihm gelingt den Horizont künftiger Forschungen zu erweitern, und zwar sowohl indem es die Kenntnis überlieferten technischen Schaffens dadurch vertieft, daß es die bäuerlichen technischen Erscheinungen und Äußerungen durch Festlegen des Ursprungszentrums, Abgrenzung ihrer Verbreitungssphäre, Überschneidungszonen und Berührungspunkte, durch Umreißen der Grenzen ihrer Geschichtlichkeit definiert und deren Dynamik, vom Ursprung bis zur Gegenwart, d.h. bis zu deren Zusammenprall mit der modernen Industriezivilisation, verfolgt.

2. Die philosophische Begründung des Konzepts

Als philosophische Unterbauung des neuen Konzepts dient die marxistische These, derzufolge die Emanzipierung der Produktionsmittel, die ständige Vervollkommnung des Arbeitsgeräts, als Ergebnis der vom Wissen verzeichneten Fortschritte selber, die Grundlage des Fortschritts und der Gesamtentwicklung der menschlichen Gesellschaft im allgemeinen und jeder einzelnen Sozialgruppe im besonderen bildet.

Die europäischen Gesellschaften, die bis ins XX. Jh. hinein vornehmlich auf Landwirtschaft fußten und zu denen auch Rumänien gehörte, bewahrten mehr als andere, die dieses Stadium, das der Mehrheit der Völkerzivilisationen als Grundlage diente, früher überwunden haben, zahlreiche Überbleibsel überlieferter Lebensweise, viele und mannigfaltige Arbeitsgeräte mit eingeschlossen.

Lange Zeit hindurch wurden diese von der Wissenschaft, deren Interesse sich mehr den monumentalen und künstlerischen Werten der Zivilisation der Völker zuwandte, mehr oder weniger vernachlässigt.

Der, dem das Verdienst zukommt, als erster die ausschlaggebende Bedeutung erkannt zu haben, die der Kenntnis jener „Werkstatt“ zukommt, in der alle Sach- und Kunstwerte, und die Werkzeuge selbst entstanden, die im Verlauf des Arbeitsvorgangs jedweden Rohstoff in Gebrauchsgut verwandeln, um, davon ausgehend, die Produktionsweise selbst oder die Eigenart der Zivilisation jedes einzelnen Volkes, bzw. die während seiner Entwicklung erklimmenen Stufen, entziffern zu können, ist Karl Marx.

In seinem Hauptwerk, „*Das Kapital*“, sagt er: „Dieselbe Wichtigkeit, welche der Bau von Knochenreliquien für die Erkenntnis der Organisation untergegangener Tiergeschlechter, haben Reliquien von Arbeitsmitteln für die Beurteilung untergegangener ökonomischer Gesellschaftsformationen“³, wozu wir hinzufügen, dass dieses auch auf im Verschwinden begriffene zutrifft.

³ Karl M a r x, *Das Kapital*, Band I, Dietz Verlag, Berlin, 1953, S. 188.

3. Definiția civilizației tehnice populare

Nu intră în intenția noastră formularea unei definiții exhaustive, nici un elaborat cu pretenția de a fi imuabil.

Dimpotrivă, credem că actualului stadiu al dezbaterii acestei probleme, un enunț mai lax, deschis unor noi contribuții pe parcurs, este recomandabil.

În definirea „civilizației tehnice populare“, trebuie să pornim de la cele două concepte de bază, mult dezbătute și în literatura română de specialitate din ultimele 3 decenii, deopotrivă de etnologi⁴, ca și de istorici⁵ sau filozofi⁶: „civilizație și cultură“.

Adoptînd, în acest sens, definițiile sinteză ale cunoașterii și practicii umane⁷ și ale civilizației („cultura in actu“)⁸, sau „matricea culturii“⁹, credem că putem defini „civilizația tehnică populară“, prin ansamblul proceselor, procedeeleor, tehnicilor și instrumentarului activităților umane tradiționale de recoltare din natură, cultivare, prelucrare și vehiculare a bunurilor obținute, în scopul asigurării existenței și progresului societății umane.

Așa cum rezultă din formularea de mai sus, acest concept raportează întreaga achiziție istorică-culturală a omenirii, rezultată din dialogul său milenar cu natura, la arsenalul cunoștințelor, deprinderilor și mijloacelor de care s-a servit în acest scop, într-un progres permanent de gândire și cunoaștere, de observație și manualitate, de organizare a muncii și de specializare a manifestărilor, efectul principal constînd în apariția, generalizarea, diversificarea și permanentul progres al uneltei, de la toporășul calapod al „culturilor de prund“, la instalațiile complexe acționate de forța animalelor, hidraulică și eoliană.

Relația dintre civilizație și „civilizație tehnică“, este cea de la general la particular.

Numeroși cercetători din cele mai diverse domenii au sesizat această relație, unii exagerînd-o însă pînă la identificarea celor două noțiuni.

Trecînd în revistă definițiile date civilizației care relevă latura tehnică și importanța sa în făuri-

3. Die Definition technischer Volkszivilisation

Weder liegt es in unserer Absicht, eine erschöpfende Definition zu bieten, noch ein unumstößliches Elaborat aufzustellen.

Im Gegenteil, unserer Meinung nach erweist es sich, daß, beim derzeitigen Stand des darüber geführten Disputs, eine ungefähre Umschreibung vorzuziehen ist, die die Möglichkeit neuer Beiträge offen läßt.

Nun, um eine derartige Definition der „technischen Volkszivilisation“ in Angriff zu nehmen, müssen wir von den beiden Grundkonzepten ausgehen, die in der rumänischen Fachliteratur der letzten 3 Jahrzehnte von Ethnologen⁴, Historikern⁵ und Philosophen⁶ vielfach diskutiert wurden, und zwar: Zivilisation und Kultur.

Übernehmen wir in diesem Sinne die Synthesedefinitionen menschlichen Wissens, Handelns⁷ und menschlicher Zivilisation („cultura in actu“)⁸ oder einer „Kulturmatrix“⁹, läßt sich die „technische Volkszivilisation“ folgendermaßen definieren: *die Gesamtheit von Vorgängen, Verfahren, Techniken und Gerätschaften, die im menschlichen Wirken beim Einheimen, dem Anbau, bei der Verarbeitung und Beförderung der erzeugten Güter dazu benutzt wurden, den Bestand und Fortschritt der menschlichen Gesellschaft zu gewährleisten.*

Wie aus der obengezeigten Formulierung hervorgeht, bezieht dieses Konzept den gesamten historisch-kulturellen Erwerb der Menschheit auf deren vieltausendjährigen Dialog mit der Natur, auf das Arsenal an Wissen, Können und Mitteln, deren sich die Menschheit dabei bedient hat, und zwar im Rahmen eines ununterbrochenen Fortschritts des Denkens und Wissens, des Beobachtens und Handhabens, der Arbeitsorganisation und Spezialisierung der Äußerungen, wobei die Hauptwirkung im Auftreten, der Verallgemeinerung, Diversifizierung und dem ständigen Fortschritt des Werkzeugs zum Ausdruck kommt, angefangen von der Schuhleistenaxt der „Pebble culture“ und bis zu komplexen durch Tier-, Wasser- oder Windkraft angetriebenen technischen Anlagen.

Das zwischen Zivilisation schlechthin und „technischer Zivilisation“ bestehende Verhältnis entspricht der zwischen Allgemein und Besonder belegten Beziehung.

Zahlreiche, den verschiedensten Sachgebieten angehörige Forscher unterstrichen dieses Verhältnis, wobei jedoch einige bis zur Identifizierung dieser beiden Begriffe gingen.

Von den verschiedenen Definitionen, die man der Zivilisation gab und die einerseits die tech-

⁴ Al. Popescu, *Perspective antropologice în cercetarea culturii și civilizației populare*, in „Revista de etnografie și folclor“, 15, 1970, 1.

⁵ P. P. Panaitescu *Introducere la istoria culturii românești*, Editura științifică, București, 1969.

⁶ C. I. Gulian, *Introducere în sociologia culturii*, Editura de Stat, București, 1947.

⁷ Al. Tănase, op. cit.

⁸ Ibidem

⁹ Miguel de Unamuno, *Verités arbitraires*, K.R.A., Madrid, 1925, după Al. Tănase, op. cit.

⁴ Al. Popescu, *Perspective antropologice în cercetarea culturii și civilizației populare*, in „Revista de etnografie și folclor“, 15, 1970, 1.

⁵ P. P. Panaitescu, *Einführung in die Geschichte der rumänischen Kultur*, Kriterion Verlag, Bukarest, 1977.

⁶ C. I. Gulian, *Introducere în sociologia culturii*, Editura de Stat, Bukarest, 1947.

⁷ Al. Tănase, Op. cit.

⁸ Ibidem

⁹ Miguel de Unamuno, *Verités arbitraires*, K.R.A., Madrid, 1925, nach Al. Tănase, op. cit.

rea întregii civilizații și culturii a societății omenestii, reținem pe cele semnate de istoricul A. Bonnard, de sociologul R. Aron și de geograful Simeon Mehedinți.

Astfel, A. Bonnard definea civilizația drept „totalitatea invențiilor și descoperirilor făcute pentru a proteja viața omului, a o face mai independentă”¹⁰.

La rîndul său, R. Aron, numea civilizația ca fiind „orice cunoaștere pozitivă asupra naturii și omului, pe de altă parte, realizarea acestei cunoașteri în tehnică”¹¹, iar „civilizația tehnică”: „transformare a mediului exterior prin tehnică”¹².

Simeon Mehedinți identificînd cele două concepte, prin definirea civilizației drept „suma descoperirilor tehnice prin care omul s-a adaptat mediului planetar”¹³, face, în lucrarea sa „Coordonate etnografice. Civilizația și cultura”, un pas mai departe, evidențiind etapele istorice ale dezvoltării civilizației (tehnice), corespunzînd „creșterii numerice a uneltelor, diferențierii lor tipologice și funcționale și lărgirii progresive a razei lor de acțiune”¹⁴.

Față de aceste opinii, se impune observația existenței unei legături foarte strînse între conceptul general și cel particular. Relația dintre aceste două nu poate fi însă una de identitate: de asemeni, civilizația tehnică nu se substituie civilizației, în general, ea reprezentînd, numai un sector (esențial însă), al sferei acesteia, sector a cărui cunoaștere științifică se impune cu primordialitate și necesitate obiectivă, deopotrivă în cercetarea istorică și etnografică, pentru a ajunge, în final, la cunoașterea civilizației generale a unei societăți și, pe baza acesteia, a culturii sale.

4. Coordonatele civilizației tehnice

Sistemul de coordonate ale cercetării proceselor și procedeele sau instrumentarului tehnic este cel clasic binar, al diacroniei și sincroniei.

4.1. Prin recunoașterea *caracterului diacronic* al oricărui fapt de civilizație tehnică, se creează premiza favorabilă depășirii, în faza actuală a dezvoltării științelor social-istorice, a concepției istoriste despre „civilizație” promovată la sfîrșitul

¹⁰ André Bonnard, *Civilizația greacă*, Editura științifică, București, 1967, p. 26.

¹¹ Raymond Aron, *La sociologie allemande*, p. 65, după Al. Tănase, op. cit., p. 151.

¹² Ibidem

¹³ Simeon Mehedinți, *Coordonate etnografice. Civilizația și cultura*, București, 1930, p. 30–31.

¹⁴ Ibidem.

nische Seite und andererseits ihre Bedeutung beim Zustandekommen der gesamten menschlichen Zivilisation und Kultur hervorheben, wollen wir uns auf die vom Historiker A. Bonnard, dem Soziologen R. Aron und dem Geographen Simeon Mehedinți gezeichneten beschränken.

So definierte A. Bonnard die Zivilisation als „die Gesamtheit der Erfindungen und Entdeckungen, die dazu bestimmt sind, das menschliche Leben zu schützen, es unabhängiger zu gestalten”¹⁰.

R. Aron seinerseits bezeichnete die Zivilisation als „jede Art positiver Kenntnisse über Natur und Mensch und andererseits die Verwirklichung dieser Kenntnisse in der Technik”¹¹, die „technische Zivilisation“ dagegen, als „die Verwandlung der Umwelt durch die Technik”¹².

Simeon Mehedinți verbindet die beiden Konzepte und definiert die Zivilisation als „Gesamtheit technischer Entdeckungen aufgrund derer sich der Mensch der Umwelt des Planeten anpaßt”¹³ und geht in seiner Arbeit „Coordonate etnografice. Civilizația și cultura”, noch weiter, er unterstreicht die Geschichtsetappen der Entwicklung (technischer) Zivilisation, die seiner Meinung nach „dem zahlenmäßigen Anwachsen der Werkzeuge, ihrer typologischen und funktionellen Differenzierung und der fortschreitenden Erweiterung ihres Wirkungsbereichs”¹⁴ entsprechen.

Den dargelegten Meinungen gegenüber ist es nötig festzustellen, daß zwischen dem Konzept „Allgemein“ und dem zweiten „Besonder“ ein enger Zusammenhang besteht, doch handelt es sich dabei nicht um eine Gleichwertigkeit. Auch deckt sich die technische Zivilisation keineswegs mit der Zivilisation im allgemeinen, da sie lediglich einen (wenn auch wesentlichen) Abschnitt der Letzteren ausmacht, dessen wissenschaftliches Erfassen sich vorrangig und als objektive Notwendigkeit, sowohl für die Geschichts- als auch die Volkskundeforschung, aufdrängt, um schließlich zur Kenntnis der Gesamtzivilisation einer Gesellschaft und von da ausgehend zu deren Kultur zu gelangen.

4. Die Koordinaten der technischen Zivilisation

Das Koordinatensystem zur Erforschung der Vorgänge, Verfahren oder technischen Ausrüstungen ist das klassisch zweipolige der Dia- und Synchronie.

4.1. Dadurch, daß man den *diachronischen Charakter* jedes einzelnen Faktums der technischen Zivilisation eingesteht, schafft man eine Voraussetzung, um beim gegenwärtigen Stand der sozial-

¹⁰ André Bonnard, *Civilizația greacă*, Editura științifică, Bukarest, 1967, S. 26.

¹¹ Raymond Aron, *La sociologie allemande*, S. 65, nach Al. Tănase, op. cit., S. 151.

¹² Ibidem

¹³ Simeon Mehedinți, *Coordonate etnografice. Civilizația și cultura*, Bukarest, 1930, S. 30–31

¹⁴ Ibidem.

sec. XIX de E. B. Taylor¹⁵, care identifică „civilizația“ cu cea de a treia treaptă de dezvoltare a omenirii, (urmînd sălbăticiiei și barbariei) grupînd, din seria activităților umane, numai „industria propriu-zisă și arta“, limitînd deci seria fenomenelor, la cele aparținînd fazei de prelucrare.

Această teză a servit drept suport unor concluzii eronate potrivit cărora „unelte și formele de pe aceste trepte ale evoluției sociale (sălbăticia și barbaria n.n.) nu pot fi considerate valori instrumentale propriu-zise ale civilizației“¹⁶.

Combătînd astăzi o asemenea opinie limitată ce conduce, la rîndu-i la concluzia că grupurile situate pe treptele inferioare ale dezvoltării social-istorice nu ar avea o civilizație a lor și că aceasta ar începe numai odată cu istoria „scrisă“, noua viziune despre originile civilizației popoarelor în general, și a celei tehnice, în special, reclamă din partea cercetătorilor, în cazul oricărui domeniu tematic cercetat (piatră, lemn, ceramică, metal, textile, alimentație, transporturi etc.), cunoașterea sa exhaustivă, de la origini — oricît de îndepărtate ar fi acestea — și pînă astăzi.

Această constatare impune, deopotrivă istoricilor, cît și etnologilor, în ce privește concepția: materialismul istoric, sursele de informație: totalitatea izvoarelor capabile să furnizeze cele mai diverse informații despre fenomenul cercetat, iar ca metodă de lucru: interdisciplinaritatea, cercetarea comparată și, de la caz la caz, analogia, bine ancorată însă, prin alegerea selectivă a faptelor de civilizație.

4.2. Cercetarea etnologică relevă, prin excelență, și caracterul *sincronic* al civilizației tehnice. Unul dintre obiectivele sale principale este determinarea concretă, specifică, a nivelului de dezvoltare a civilizației tehnice a unei comunități etnice, la un moment dat, conjugată cu încercarea dificilă (rar întîlnită, dar imperios necesară) de interpretare a faptelor, înregistrate prin fotografierea lor în cadrul cercetării etnografice.

Pentru aceasta, cercetarea materialului autohton și analiza sa comparată cu cel din teritoriile învecinate nu este, adeseori, suficientă. Trebuie cunoscute marile focare de civilizație ale istoriei, care au alimentat pe căi diferite și civilizația grupurilor de populație situate în sfera influenței lor politice, economice și spirituale.

historischen Wissenschaften die gegen Ende des XIX. Jh. von E. B. Taylor¹⁵ vertretene historische Auffassung zu überwinden, die die „Zivilisation“ der dritten Entwicklungsstufe der Menschheit gleichsetzt (die auf die Wildheit und Barbarei folgt) und aus der Reihe menschlicher Tätigkeiten bloß „die eigentliche Industrie und die Kunst“ erfaßt, also die Sphäre der Erscheinungen auf die der Verarbeitungsphase angehörenden beschränkt.

Auf diese These stützten sich zahlreiche Fehlschlüsse, aufgrund derer „die Werkzeuge und Arbeitsformen dieser sozialen Entwicklungsstufen (Wildheit und Barbarei Anm.d.V.) sich nicht als eigentliche Instrumentalwerte der Zivilisation bezeichnen lassen“¹⁶.

Die neue, den Ursprung der Zivilisation der Völker im allgemeinen und der technischen im besonderen, betreffende Auffassung widerlegt heute diesen beschränkten Standpunkt, der seinerseits zu dem Schluß führte, daß die auf den unteren Stufen sozial-historischer Entwicklung angelangten Völker keine eigene Zivilisation besäßen, und daß diese erst im Augenblick einsetze, wo es eine „geschriebene“ Geschichte gibt. Gleichzeitig fordert sie von den Forschern aller Sachbereiche (Stein, Holz, Keramik, Metall, Textilien, Ernährung, Beförderungsmittel usw.) eine erschöpfende Kenntnis ihres thematischen Sachgebiets, vom Anbeginn — so weit dieser auch zurückliegen mag — bis heute.

Diese Tatsache verlangt von den Historikern und Ethnologen gleichermaßen, was die Aufzählung anbetrifft: den historischen Materialismus und als Informationsquellen: die Gesamtheit der Quellen, die in stande sind, die verschiedenartigsten Aufschlüsse über die untersuchte Erscheinung zu liefern, als Arbeitsmethode dagegen: die Interdisziplinarität, die vergleichende Forschung und von Fall zu Fall die durch selektive Auswahl der Zivilisationsfakten wohlbegründete Analogie.

4.2. Die ethnologische Forschung hebt jedoch vor allem auch den *synchronischen Charakter* der technischen Zivilisation hervor. Eines ihrer Hauptziele ist die konkrete, spezifische Bestimmung des Entwicklungsstandes der technischen Zivilisation einer ethnischen Gemeinschaft zu einem gegebenen Zeitpunkt, verbunden mit dem schwierigen (selten belegten, doch dringend nötigen) Versuch der Auslegung der im Laufe der volkskundlichen Untersuchung sozusagen photographisch festgehaltenen Tatsachen.

Dazu ist die Untersuchung des einheimischen Materials und seine vergleichende Analyse mit dem benachbarter Gebiete häufig unzureichend. Vielmehr setzt dieses die Kenntnis der großen Zivilisationsherde der Geschichte voraus, die auf verschiedene Weise auch die Zivilisation der in ihrer politischen, wirtschaftlichen und geistigen Einflußsphäre befindlichen Bevölkerungsgruppen nährten.

¹⁵ E. B. Taylor, *Primitive Culture*, London, 1891.

¹⁶ Al. Tănăsescu, Op. cit., p. 233.

¹⁵ E. B. Taylor, *Primitive Culture*, London, 1891.

¹⁶ Al. Tănăsescu, Op. cit., S. 233.

Un exemplu concludent în cazul poporului nostru, l-au constituit civilizația greacă, romană, slavă, bizantină și occidentală, începînd cu jumătatea mileniului I î.e.n.

5. Forța motrică a civilizației tehnice: progresul tehnic

Teza fundamentală elaborată de Marx, despre caracterul revoluționar al progresului mijloacelor de producție, determinat pentru întreg modul de producție, a marcat un punct de cotitură și în orientarea cercetărilor social-istorice, inclusiv a celor etnologice.

Analizînd multiplii factori de progres ai societății (sociali, politici și culturali), A. Leroi-Gourhan ajunge, la rîndu-i, în lucrarea sa „Milieu et technique“, la concluzia că dintre toți aceștia „faptele tehnice apar înzestrate cu o mare forță de progresare“¹⁷.

Indice primordial al civilizației tehnice a unei epoci sau comunități etnice, numit de V. G. Childe drept „însăși urzeala istoriei“,¹⁸ *progresul tehnic* rezidă nu numai în procesul milenar, de acumulare și decantare lentă a cunoștințelor și practicilor rezultate din observația pătrunzătoare, inteligentă, iscoditoare, a naturii, ci mai ales, din acele momente de revoluționară discontinuitate în seria uneltelor sau mijloacelor de producție, constînd din promovarea unei noi descoperiri, invenții sau perfecționări, capabilă să ușureze munca omului și să asigure un randament superior, cu multiple consecințe pentru dezvoltarea acelui grup, fiecare dintre acestea constituind o nouă treaptă de cunoaștere, un pas mai departe spre dezvoltarea civilizației.

Raportat la *invenție*, progresul tehnic se poate defini ca un lanț de invenții succesive, tot mai evoluat, fără ca acesta să însemneze un proces automat, stereotip și continuu.

Se cuprind aici primele unelte litice realizate în tehnicile care au dat numele celor dintii epoci din istoria omenirii (cioplirea, șlefuirea — perforarea), apărute din „zorii omenirii“¹⁹, capcanele, considerate de J. Lips drept cele dintii instalații („mașini“) — iscodite de omenire²⁰, cele cinci mecanisme simple ale antichității clasice, ilustrînd

Ein aufschlußreiches Beispiel bildet im Falle unseres Volkes die griechische, römische, slawische, byzantinische und westeuropäische Zivilisation, und zwar von der Mitte des I. Jahrtausends v.u.Z. an.

5. Die Triebkraft technischer Zivilisation: der technische Fortschritt

Einen Wendepunkt auch in der Ausrichtung sozial-historischer Forschungen, die ethnologischen eingeschlossen, stellt die von Marx ausgearbeitete Grundthese dar, die den revolutionären Charakter des Fortschritts der Produktionsmittel hervorhebt, der sich auf die ganze Produktionsweise bestimmend auswirkt.

Bei der Untersuchung der vielfältigen Fortschrittsfaktoren der Gesellschaft (soziale, politische und kulturelle) gelangt A. Leroi-Gourhan seinerseits in seiner Arbeit „Milieu et technique“ zu dem Schluß, daß unter all diesen „die technischen Fakten mit einer großen Entwicklungskraft begabt sind“¹⁷.

Der von V. G. Childe als „eigentliches Kettgarn der Geschichte“¹⁸ bezeichnete *technische Fortschritt*, die Hauptkennziffer der technischen Zivilisation einer Epoche oder ethnischen Gemeinschaft, beruht nicht nur auf dem vieltausendjährigen Stauungs- und Ablagerungsprozeß des sich aus durchdringender, intelligenter forschender Beobachtung der Natur ergebenden Wissens und Könnens sondern vor allem auf jenen Augenblicken revolutionärer Diskontinuität, die sich in der Reihe der Werkzeuge oder Produktionsmittel abzeichnen und in der Förderung einer Neuentdeckung, Erfindung oder Vervollkommnung bestehen, die imstande ist die Arbeit des Menschen zu erleichtern und eine erhöhte Leistung zu gewährleisten, was für die Entwicklung der betreffenden Gruppe mehrfache Folgen hat, da jede von ihnen eine neue Wissensstufe, einen Schritt zur Weiterentwicklung der Zivilisation bildet.

Auf die *Erfindung* bezogen, läßt sich der technische Fortschritt als eine Kette aufeinanderfolgender Erfindungen definieren, die immer fortgeschrittener sind, ohne daß es sich um einen automatischen, stereotypen und ununterbrochenen Vorgang handelt.

Hierher gehören die während der „Morgenröte der Menschheit“¹⁹ auftretenden, aufgrund von Techniken (Behauen, Schleifen, Durchbohren) zustande gekommenen ersten Steinwerkzeuge, die den ersten Geschichtsepochen den Namen gaben, die von J. Lips als früheste vom Menschen ausgedachte Anlagen („Maschinen“) bezeichneten Fallen, die fünf einfachen Mechanismen des klassischen Al-

¹⁷ A. Leroi-Gourhan, *Milieu et technique*, Paris, 1945.

¹⁸ V. Gordon Child, *De la preistorie la istorie*, Editura științifică, București, 1967, p. 17.

¹⁹ Dumitru Berciu, *Zorii istoriei la Carpați și la Dunăre*, Editura științifică, 1966.

²⁰ Julius Lips, *Obirșia lucrurilor. O istorie a culturii omenirii*, Editura științifică, București, 1958.

¹⁷ A. Leroi-Gourhan, *Milieu et technique*, Paris, 1945.

¹⁸ V. Gordon Child, *De la preistorie la istorie*, Editura științifică, Bukarest, 1967, S. 17.

¹⁹ Dumitru Berciu, *Zorii istoriei la Carpați și la Dunăre*, Editura științifică, 1966.

²⁰ Julius Lips, *Obirșia lucrurilor. O istorie a culturii omenirii*, Editura științifică, Bukarest, 1958.

cîteva din principiile de bază ale mecanicii statice (pîrghia, pana, scripetele, șurubul și trolitul) parte din acestea cunoscute din înalta antichitate a Orientului și nordului Africii²¹, instalațiile de transformare chimică a materiilor prime anorganice, prin ardere (cuptoarele ceramice și cele siderurgice, care reclamau ca indispensabilă folosirea mangalului, obținul prin arderea înăbușită a lemnului de esență moale, în boșea de cărbuni), proces apreciat de V. G. Childe, (în cazul ceramicii care precede celelalte materii), drept „cea mai veche întrebuintare pe deplin conștientă și calculată pe care omul a dat-o unei transformări chimice“²². În sfîrșit, fără a avea pretenția epuizării, amintim instalațiile care aplică principiul mișcării circulare în procesul prelucrării materiilor (rișnițe, roata olarului, în ambele sale ipostaze: înceală și rapidă, moara cu tracțiune animală, hidraulică sau eoliană)²⁶ sau pentru vehicularea materiilor prime și a produselor finite (sania, monoxyla, carul etc.)²⁴.

Cunoașterea identității și a paternității tuturor acestor descoperiri a rămas, în cele mai numeroase cazuri, ipotetică.

Puțin cunoscută este, în majoritatea cazurilor, chiar și data aproximativă a apariției lor pe teritoriul patriei noastre. Controversa din literatura de specialitate istorică și etnografică cu privire la apariția morii de apă pe teritoriul României, este un exemplu elocvent²⁵.

Certă rămîne, doar ideea de bază a progresului tehnic al societății autohtone, fără a mai căuta argumente în sprijinul ideii curbei sale continue, ascendente, ci, dimpotrivă, recunoscînd existența unor perioade de stagnare și chiar de regres în anumite epoci și perioade.

În opoziție cu concepția idealistă, („determinist geografică“) potrivit căreia determinant pentru progresul unei societăți ar fi mediul exterior, ca suport material al progresului societății, în calitatea sa de ofertant al tuturor materiilor prime naturale, clasicii marxști au dovedit că baza progresului oricărei societăți o constituie *dezvoltarea internă a acesteia*, constînd din ansamblul mijloacelor de producție disponibile la un moment dat în economia grupului.

tertums, die gewisse Grundprinzipien statischer Mechanik veranschaulichen (Hebel, Keil, Rolle, Schraube, Winde), von denen ein Teil bereits vom frühen Altertum des Orients und Nordafrikas²¹ bekannt war, die Anlagen zur chemischen Umwandlung anorganischer Rohstoffe durch Rösten, bezw. Brennen (Töpferöfen, Hochöfen, die auf die Verwendung von Holzkohle angewiesen waren, welche man durch Schmauchbrand im Kohlenmeiler erhält), ein Vorgang, den V. G. Childe (im Falle der Keramik, die anderen Stoffen vorausgeht), als „älteste völlig bewußte und berechnete Verwendung, die der Mensch einer chemischen Umwandlung gab“²² bezeichnet. Schließlich — ohne Ansprüche auf eine erschöpfende Behandlung des Themas zu erheben — erwähnen wir die Vorrichtungen, die bei der Verarbeitung verschiedener Rohstoffe das Prinzip der Drehbewegung anwenden (Handmühlen, beide Formen der Töpferscheibe, mit und ohne Schwungrad, die durch Zugtier-, Wind- oder Wasserkraft betriebenen Mühlen)²³ oder solche, die zur Beförderung von Rohstoffen und Endprodukten dienen (Schlitten, Einbaum, Wagen usw.)²⁴.

Die Identität und Vaterschaft all dieser Entdeckungen blieb meist hypothetisch.

Kaum bekannt ist in den häufigsten Fällen selbst das ungefähre Datum des Auftretens derartiger Erscheinungen auf dem Boden unseres Landes. Ein sprechendes Beispiel bildet die in der historischen und volkskundlichen Fachliteratur behandelte Streitfrage, das Auftreten der Wassermühle auf rumänischem Boden betreffend²⁵.

Sicher ist lediglich der Grundgedanke des technischen Fortschritts der einheimischen Gesellschaft, ohne daß man dabei nach Argumenten fahndete, um den Gedanken einer sich als ständig ansteigende Kurve abzeichnenden Entwicklung zu unterstützen, sondern, ganz im Gegenteil, das Auftreten von Stagnationsperioden und selbst Rückschritterscheinungen anerkannte, die in gewissen Zeiträumen oder Epochen belegt sind.

Im Widerspruch zur idealistischen (dem „geographischen Determinismus“ anhängenden) Auffassung, derzufolge für den Fortschritt einer Gesellschaft die äußere Umwelt entscheidend ist, als materielle Grundlage des Gesellschaftsfortschritts, in deren Rolle als Spender aller Naturrohstoffe, bewiesen die Klassiker des Marxismus die Tatsache, daß die Grundlage des Fortschritts jedweder Gesellschaft in deren *Innenentwicklung* zu suchen ist, die die Gesamtheit der in einem gegebenen Augenblick innerhalb der Wirtschaft der Gruppe zur Verfügung stehenden Produktionsmittel darstellt.

²¹ Pierre R o u s s e a u, *Histoire des techniques et des inventions*, Librairie Hachette, 1967, p. 53.

²² V. G o r d o n C h i l d e, *Făurirea civilizației*, p. 102.

²³ Maurice D a u m a s, *Les premières étapes de l'utilisation de l'énergie naturelle*, in „Les origines de la civilisation technique“, Paris, 1962.

²⁴ Ion C h e l c e a, *Istoria carului pe teritoriul României* (ms).

²⁵ Corneliu B u c u r, *Contribuții noi la apariția instalațiilor hidraulice pe teritoriul României* (comunicare prezentată la sesiunea de comunicări a Muzeului „Prof. Inginer Dimitrie Leonida“, București, 1974, ms.)

²¹ Pierre R o u s s e a u, *Histoire des techniques et des inventions*, Librairie Hachette, 1967, S. 53.

²² V. G o r d o n C h i l d e, *Făurirea civilizației*, S. 102.

²³ Maurice D a u m a s, *Les premières étapes de l'utilisation de l'énergie naturelle*, in „Les origines de la civilisation technique“, Paris, 1962.

²⁴ Ion C h e l c e a, *Istoria carului pe teritoriul României* (ms).

²⁵ Corneliu B u c u r, *Contribuții noi la apariția instalațiilor hidraulice pe teritoriul României* (Mitteilung, dargelegt anlässlich der Tagung des Museums „Prof. Ing. Dimitrie Leonida“, Bukarest, 1971, ms).

Definit de Leroi-Gourhan drept „mediu tehnic“²⁶, acest ansamblu al mijloacelor materiale de acțiune asupra mediului exterior exprimă potențialul tehnic al societății.

În cadrul acestuia din urmă se detașează două aspecte: cel prezent (stadiul de dezvoltare internă) și cel virtual (posibilitățile de progres), între care există o strinsă relație de determinare potrivit unei legități exprimate de P. Rousseau în a sa „Histoire des techniques et des inventions“, conform căreia „viteza de dezvoltare în fiecare epocă este proporțională cu progresul deja cucerit“²⁷.

În felul acesta, a fost stabilit și raportul real dintre factorii interni și cei externi, în geneza și dezvoltarea civilizației tehnice, în avantajul firesc al celor dintii.

6. Caracteristicile generale ale civilizației tehnice.

Continuitatea și receptivitatea (permeabilitatea)

Continuitatea faptelor tehnice și permeabilitatea sînt, de fapt, trăsăturile definitorii ale mediului tehnic, dar implicit și ale civilizației tehnice și, prin extensiune, ale civilizației în general.

a) *Continuitatea* constă în transmiterea pe plan social, în cadrul unei comunități, a cunoștințelor tehnologice, dobîndite fie la nivelul activităților generale, fie la acela, mai înalt, al activităților specializate, chiar și după dispariția purtătorilor acestora, la succesorii săi legitimi.

Această teză are adînci implicații în viața și istoria multor popoare din Europa, ca și din întreaga lume.

„Cucerirea tehnică — afirmă autorul volumului ‚Milieu et technique‘ — nu se pierde, ci se transmite; ea se prelungește după moartea grupului, în noile unități care se formează din rămășițele lui“²⁸.

Așadar, între continuitatea civilizației tehnice și cea etnică există o relație reversibilă, care favorizează interpretarea a numeroase materiale rezultate, atît din săpăturile arheologice, cît și din cercetările etnografice directe pe teren.

b) *Permeabilitatea* mediului tehnic, a civilizației tehnice exprimă caracterul deschis, receptor și mobil, capabil de multiple asimilări, preluări, restructurări și adaptări, de acumulări și salturi progresive, în viața unui popor.

Diese von Leroi-Gourhan als „technisches Milieu“²⁶ bezeichnete Gesamtheit zur Einwirkung auf die Umwelt bestimmter Sachbehelfe bringt das technische Potential der Gesellschaft zum Ausdruck.

In deren Bereich kommen zwei Aspekte zur Geltung, und zwar: der gegenwärtige (das Stadium innerer Entwicklung) und der ihr innewohnende (die Entwicklungsmöglichkeiten), die zueinander in einem Verhältnis betonter Abhängigkeit stehen, aufgrund einer von P. Rousseau in seiner Arbeit „Histoire des techniques et des inventions“ angeführten Gesetzmäßigkeit, derzufolge die „Entwicklungsgeschwindigkeit jeder Epoche verhältnismäßig zum bereits verzeichneten Fortschritt sei“²⁷.

Somit stellte man fest, daß das Realverhältnis zwischen Innen- und Außenfaktoren innerhalb der Entstehung und Entwicklung technischer Zivilisation zugunsten der Ersteren ausfällt.

6. Allgemeine Kennzeichen der technischen Zivilisation. Kontinuität und Rezeptivität (Permeabilität)

Die Kontinuität technischer Fakten und die Permeabilität bilden tatsächlich die ausschlaggebenden Züge des technischen Milieus, doch unwillkürlich auch der technischen Zivilisation und, durch Ausweitung, der Zivilisation im allgemeinen.

a) *Die Kontinuität* besteht in der Weitervermittlung, auf sozialer Ebene und im Rahmen einer Gemeinschaft, technologischen Wissens, das im Bereich allgemeinen Wirkens oder gehobenerer, spezialisierter Tätigkeiten erworben wurde, und zwar selbst nach dem Verschwinden ihrer Träger an deren legitime Nachfolger.

Diese These wirkt sich im Leben und in der Geschichte vieler europäischer Völker doch auch der übrigen Welt überaus intensiv aus.

„Die technische Eroberung“ — behauptet der Verfasser des Bandes „Milieu et technique“ — „geht nicht verloren, sondern wird weitergegeben; sie dehnt sich jenseits des Verschwindens der Gruppe auf die neuen Einheiten aus, die sich aus den Überresten bilden“²⁸.

Somit besteht zwischen der Kontinuität der technischen und der ethnischen Zivilisation ein umkehrbares Verhältnis, das die Auslegung zahlreicher, sowohl aus archäologischen Grabungen als auch unmittelbar auf dem Lande ausgeführter Forschungen hervorgegangener Sachfunde und Informationen begünstigt.

b) *Die Permeabilität* der technischen Umwelt, der technischen Zivilisation drückt deren offenen, aufnahmebereiten und beweglichen Charakter aus, die Fähigkeit zahlreiche Angleichungen, Entlehnungen, Neustrukturierungen und Anpassungen, Anhäufungen und entwicklungsmäßige Sprünge im Leben eines Volkes auszuführen.

²⁶ A. Leroi-Gourhan, Op. cit.

²⁷ Pierre Rousseau, Op. cit., p. 13

²⁸ A. Leroi-Gourhan, Op. cit.

²⁶ A. Leroi-Gourhan, Op. cit.

²⁷ Pierre Rousseau, Op. cit., S. 13.

²⁸ A. Leroi-Gourhan, Op. cit.

Este trăsătura care exprimă capacitatea și tendința nativă a popoarelor, de dialogare permanentă, ceea ce conduce la schimbări și împrumuturi reciproce, adeseori, la catalizarea unor procese autohtone, avînd drept consecințe, unele mutații de ordin calitativ care se identifică, în final, cu progresul întregii societăți.

Cele mai importante dintre acestea rămîn *invențiile*, care constituie substanța progresului tehnic.

Gradul de permeabilitate (receptivitate) al unui grup este condiționat de numeroși factori, dintre care am enumerat pe cei mai importanți: nivelul apropiat de dezvoltare a forțelor și relațiilor de producție ale grupului receptor, caracterul deschis al economiei sale, căile naturale de circulație și de schimb a valorilor, relațiile, dar și barierele care pot duce la promovarea sau frinarea relațiilor interetnice.

c) *Unitatea*

Adeseori, în cazul diferitelor grupări ale aceluiași popor, separate artificial, în unele momente ale existenței sale istorice, prin bariere politice vremelnice, această permeabilitate internă se identifică cu un permanent și susținut schimb de valori materiale și spirituale, mijlocit de contactul direct al reprezentanților săi și avînd drept rezultat, pe planul culturii și civilizației (inclusiv al celei tehnice), unitatea modul de viață, fapt ce contribuie esențial, mai tîrziu, la realizarea unității naționale a poporului respectiv.

Configurația geografică a teritoriului României, avînd aspectul unui amfiteatru natural cu etajele sale de vegetație și bunuri naturale, rețeaua centrifugă a riurilor, cu văile depresionare populate din vremi memorabile, evidențiate de numeroși cercetători geografi²⁹ și istorici³⁰, au asigurat un permanent schimb de bunuri între populația celor trei provincii istorice românești, despărțite prin forță, de bariere politico-administrative, secole de-a rîndul.

Spargerea acestor bariere, consecvente în toată istoria noastră, demonstrează gradul înalt de permeabilitate internă, în sinul întregului nostru popor, fapt care a contribuit, esențial, la realizarea *unității*, culturii și civilizației noastre populare (inclusiv și a celei tehnice).

²⁹ George Vilsa n. *Transilvania în cadrul unitar al pămîntului și statului Român*, în „Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul 1918–1928”, Cultura Națională, Buc., 1929.

³⁰ P. P. P a n a i t e s c u, Op. cit.

Es handelt sich um einen Zug, der die den Völkern angeborene Fähigkeit und Tendenz zum ständigen Zwiegespräch zum Ausdruck bringt, was sich in gegenseitigem Austausch und Entlehnungen und häufig in der Kathalysierung bodenständiger Prozesse auswirkt, und gewisse qualitative Verlagerungen zur Folge hat, die sich schließlich mit dem Fortschritt der gesamten Gesellschaft decken.

Den wichtigsten Platz darunter nehmen die *Erfindungen* ein, die die Substanz des technischen Fortschritts bilden.

Der Permeabilitäts- (Rezeptivitäts-) Grad einer Gruppe ist von zahlreichen Faktoren bedingt, von denen wir die wichtigsten anführen wollen: das ähnliche Entwicklungsniveau der Produktionskräfte und -verhältnisse der Empfängergruppe, der offene Charakter ihrer Wirtschaft, die natürlichen Wege des Wertverkehrs und -austauschs, die Verbindungen oder Hindernisse, die zur Förderung oder Behinderung interethnischer Beziehungen zu führen vermögen.

c) *Die Einheit*. Häufig, wie im Falle verschiedener Gruppen des gleichen Volkes, die während gewisser Augenblicke seines historischen Bestehens durch zeitweilige politische Barrieren künstlich getrennt lebten, identifiziert sich diese innere Permeabilität mit einem ununterbrochenen und aktiven Austausch von Sach- und Geisteswerten, vermittelt durch direkte Kontakte zwischen ihren Vertretern, was im Bereich der Kultur und Zivilisation (der technischen inbegriffen) die Einheit der Lebensweise herbeiführt, was später wesentlich zur Verwirklichung der nationalen Einheit des betreffenden Volkes beiträgt.

Die einem natürlichen Amphitheater gleichende Bodengestalt des rumänischen Territoriums mit seinen Vegetations- und Naturgütergeschoßen, seinem zentrifugal verlaufenden Flußnetz, dessen Talniederungen seit undenklichen Zeiten besiedelt waren, was von zahlreichen Geographen²⁹ und Historikern³⁰ hervorgehoben wurde, gewährleistete einen ständigen Gütertausch zwischen der Bevölkerung der drei, gewaltsam durch politisch-verwaltungsmäßige Barrieren für Jahrhunderte voneinander getrennten historischen rumänischen Provinzen.

Daß im Laufe unserer Geschichte diese Barrieren konsequent gesprengt wurden, beweist den unser gesamtes Volk kennzeichnenden hohen Grad innerer Permeabilität, der wesentlich zur Verwirklichung der *Einheit* unserer Volkskultur und -zivilisation (der technischen eingeschlossen) beitrug.

²⁹ George Vilsa n. *Transilvania în cadrul unitar al pămîntului și statului român*, în „Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul 1918–1928”, Cultura Națională, Bukarest, 1929.

³⁰ P. P. P a n a i t e s c u, Op. cit.

7. Trăsăturile fundamentale ale civilizației tehnice: originalitatea (specialitatea) și universalitatea (generalitatea)

Aceste trăsături, inseparabile în structura armonioasă a civilizației majorității comunităților etnice, au deschis, prima — făgașul *originalității* civilizației tehnice a popoarelor (constind în aspectul personal, caracteristic, tipic, al zestrei tehnice a fiecărui grup, chiar și zonal, în cazul unui popor, datorat unui ansamblu de condiții istorico-geografice locale), iar cea de a doua — făgașul *universalității* civilizației tehnice a popoarelor din întreaga lume, dintr-un continent sau dintr-un areal geografic și cultural mai restrâns, dar în cadrul căruia au existat relațiile permanente de schimb, pe multiple planuri.

Disocierea aspectelor originale, specifice, de cele universale, nu se poate face decât pe baza cunoașterii amănunțite, multilaterale și profunde a civilizației autohtone (în care scop cercetarea tematică pe plan național poate fi și trebuie să fie dublată de cercetarea monografică zonală, care oferă materialul concret de analiză și comparație și conduce la sinteze), completată însă, indispensabil, de preocuparea de a surprinde „circulația, confluența, interpătrunderea și procesul de integrare și asimilare locală, dar și de universalizare a valorilor”³¹.

7.1. În ceea ce privește *caracterul original*, acesta nu este „un dat al existenței istorice a poporului, ci un produs al evoluției sale istorice unice și nerepetabile, de dezvoltare a fiecărui popor în parte”³².

Nu putem exclude de aici, din fixarea trăsăturilor originale ale civilizației tehnice a unui popor, importanța și a factorilor geografici, determinanți pentru profilul economiei (agrar, pastoral, piscicol etc.) cel puțin în anumite epoci istorice.

Analizând influența acestor factori asupra civilizației, în general, la diferitele popoare studiate, V. G. Childe conchidea că: „Fiecare civilizație este o adaptare aproximativă la un mediu diferit avind o ideologie adecvată. Diversitatea rezultă dintr-o sumedenie de descoperiri sau de invenții minore, pur locale la origine și determinate de particularitățile geologice, climaterice sau botanice”³³.

7.2. *Caracterul universal* al civilizației tehnice a popoarelor are rădăcini adinci, aproape imemorabile.

7. Die Grundzüge der technischen Zivilisation: Originalität (Besonderheit) und Universalität (Allgemeinheit)

Diese innerhalb der harmonischen Struktur der Zivilisation eines Großteils ethnischer Gemeinschaften untrennbaren Züge eröffneten zwei Wege, und zwar der erste in Richtung der *Originalität* der technischen Zivilisationen der Völker (die sich in dem auf einer Vielzahl historisch-geographischer, lokaler Gegebenheiten beruhenden persönlichen wesenseigenen, typischen Aspekt der technischen Mitgift jeder, im Falle eines Volkes selbst zonalen Gruppe äußert), der zweite dagegen in Richtung einer *Universalität* technischer Zivilisation der Völker der gesamten Welt, eines Kontinents oder eines engeren geographischen bzw. kulturellen Raumes, innerhalb dessen auf verschiedenen Ebenen ständige Austauschbeziehungen bestanden.

Eine Trennung der originellen, wesenseigenen Aspekte von den universellen läßt sich nicht anders vollführen, als aufgrund einer detaillierten, vielseitigen und tiefeschürfenden Kenntnis der bodenständigen Zivilisation (wozu die auf Landesebene durchgeführte thematische Forschung durch zonale monographische Forschungen ergänzt werden muß, die das konkrete Untersuchungs- und Vergleichsmaterial liefern und zu Synthesen hinleiten), doch unumgänglich vom Trachten begleitet, „das Wandern, Zusammenfließen, Durchdringen und den Prozeß lokaler Integration und Assimilation, doch auch der Verallgemeinerung der Werte“³¹ zu erfassen.

7.1. Was den *Originalcharakter* anbelangt, bildet dieser „nichts innerhalb der historischen Existenz des Volkes Gegebenes, sondern das Ergebnis seiner einmaligen, sich nicht wiederholenden Entwicklung, bzw. der Entwicklung jedes Volkes für sich“³².

Dabei läßt sich hier, bei der Festlegung der originellen Züge der technischen Zivilisation eines Volkes, auch die Bedeutung der das Wirtschaftsprofil (durch Ackerbau, Hirtenwesen, Fischfang usw. geprägt) bestimmenden geographischen Faktoren, zumindest für gewisse historische Epochen, nicht ausschließen.

Bei der Untersuchung der von diesen Faktoren auf die Zivilisation im allgemeinen ausgeübten Einflüsse gelangt V. G. Childe anhand von an verschiedenen Völkern angestellten Studien zu folgendem Schluß: „Jede Zivilisation bildet eine ungefähre Anpassung an eine verschiedenartige Umwelt, wobei eine entsprechende Weltanschauung besteht. Die Mannigfaltigkeit beruht auf einer Vielzahl zweitrangiger, rein lokaler Entdeckungen und Erfindungen, deren Ausgangspunkt gewisse geologische, klimatische oder botanische Besonderheiten darstellen“³³.

7.2. Der *Universalcharakter* der technischen Zivilisation der Völker besitzt in fast undenkliche Zeiten hinabreichende Wurzeln.

³¹ Al. Tănăsescu, Op. cit., p. 276.

³² Ibidem.

³³ V. Gordon-Childe, *De la preistorie...*, p. 72.

³¹ Al. Tănăsescu, Op. cit., S. 276.

³² Ibidem.

³³ V. Gordon-Childe, *De la preistorie...*, S. 72.

Obirșia a numeroase invenții și descoperiri primordiale, de prelucrare a materiilor prime prin cea mai simplă tehnică, nu a trebuit să fie comună pentru ca uneltele folosite în perioada de copilărie a omenirii să fie asemănătoare pînă la identitate și să se păstreze, parte din ele, aidoma, pînă astăzi. Secretul care explică acest fenomen, în afara oricărei tangențe cu difuziunea valorilor civilizației, îl constituie „*determinismul tehnic*”³⁴.

Aceasta presupune o anumită construcție sau formă arhitectonică a uneltelei destinate aceluiași scop, indiferent de locul apariției.

„Determinismul tehnic” acționează prin intermediul „*convergenței tehnice*”³⁵, care constă, practic, în limitarea numărului soluțiilor tehnice pentru rezolvarea unor probleme de transformare a materiilor prime în bunuri de consum, de prelucrare a unor categorii naturale (lemnul prin secură și teslă, fierul prin forjă, firul textil prin fus și ac, piatra prin daltă, argila prin modelare manuală sau pe roată etc.).

Detaliile tehnice ale soluțiilor sînt oferite de calitatea materiei prime cit și a celei prelucrate: structură moleculară, duritate, formă și, implicit, de modalitățile (procedeele) unice de prelucrare a acestora.

8. Factorii dialecticii civilizației tehnice: invenția și împrumutul

Gradul de originalitate sau universalitate al unei civilizații tehnice își găsește una din cauzele obiective în dialectica invenție - împrumut.

8.1. *Invenția* — reprezintă saltul calitativ ce urmează cumulului de observații și experimente, bazate pe investigație și cunoaștere.

Potrivit schemei lui A. Töfler, etapele procesului invenției sînt trei la număr, constînd din: elaborarea mentală (bazată pe asociația ideilor), verificarea sa în practică și difuzarea, în sensul de aplicare în masă a invenției („Întii e ideea creatoare și realizabilă. Apoi vine aplicația practică. A treia fază este difuzarea în sinul societății”³⁶).

Cei doi poli opuși ai invenției sînt *nașterea* și *difuziunea*.

Der Ursprung zahlreicher erstrangiger Erfindungen und Entdeckungen zur Bearbeitung verschiedener Rohstoffe vermittle einfachster Technik, mußte keineswegs der Gleiche sein, um zu bewirken, daß sich die während der Kindheit der Menschheit benutzten Werkzeuge bis zur Identität ähnlich sind und sich teilweise bis heute genau so erhalten haben. Das Geheimnis, das, abgesehen von jedem Zusammenhang mit der Diffusion von Zivilisationswerten, diese Erscheinung verständlich macht, ist der „*technische Determinismus*”³⁴.

Dieses setzt eine gewisse Bauweise oder Form gleichen Zwecken dienender Werkzeuge, unabhängig von deren Erscheinungsort, voraus.

Der „technische Determinismus” kommt aufgrund „*technischer Konvergenz*”³⁵ zustande, die praktisch darin besteht, daß die Anzahl der gegebenen Möglichkeiten zur Lösung gewisser Fragen der Umwandlung von Rohstoffen zu Gebrauchsgut, bezw. der Verarbeitung verschiedener Natursubstanzen (des Holzes vermittle Beil und Dachbeil, des Eisens vermittle Schmiedesse, der Textilfaser vermittle Spindel und Nadel, des Steins vermittle Meißel, des Tons schließlich vermittle Freihandformung oder Töpferscheibe usw.) beschränkt ist. Die technischen Details der betreffenden Lösungen beruhen auf der Beschaffenheit des Rohstoffs wie auch des bearbeiteten Stoffs: Molekularstruktur, Härte, Form und damit zusammenhängend die einzig möglichen Bearbeitungsarten (Verfahren).

8. Die Faktoren der Dialektik der technischen Zivilisation: Erfindung und Entlehnung

Eine der objektiven Ursachen des Originalitäts- bzw. Universalitätsgrades einer technischen Zivilisation ist in dem zwischen Erfindung und Entlehnung bestehenden Verhältnis zu suchen.

8.1. Die *Erfindung* bildet den auf eine Anhäufung von auf Untersuchen und Wissen beruhenden Beobachtungen und Experimenten folgenden qualitativen Sprung.

Aufgrund des von A. Töfler aufgestellten Schemas, gibt es innerhalb des Erfindungsvorgangs drei Etappen, die in Folgendem bestehen: geistige Ausarbeitung (auf Ideenassoziation beruhend), praktisches Prüfen und Verbreitung, im Sinne einer Anwendung der Erfindung in großem Maßstab („Zunächst eine verwirklichtbare, schöpferische Idee. Darauf folgt die praktische Anwendung. Die dritte Phase bildet die Verbreitung innerhalb der Gesellschaft”³⁶).

Die beiden Gegenpole der Erfindung sind deren *Geburt* und deren *Verbreitung*.

³⁴ A. Leroi-Gourhan, Op cit.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Alvin Töfler, *Șocul viitorului*, Editura politică, București, 1973, p. 39.

³⁴ A. Leroi-Gourhan, Op. cit.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Alvin Töfler, *Șocul viitorului*, Editura Politică, Bukarest, 1973, S. 39.

Nașterea, în sens de apariție a unei invenții, prezintă la rîndul său, două momente a căror succesiune nu se petrece întotdeauna în mod cursiv, fără pauze de timp între ele.

Sub aspectul cunoașterii teoretice, a prospecării și rezolvării mentale, omenirea a devansat uneori practica vieții sociale, anticipînd, chiar cu secole, prin idei geniale, unele soluții tehnice ce aveau să revoluționeze lumea mult mai tîrziu.

Prin marele avans al gîndirii față de practică, societatea contemporană genialelor descoperiri nu a fost receptivă la aceste idei, deoarece nu a întrevăzut o achiziție profitabilă pentru societate, în materializarea lor, lăsînd toate aceste proiecte în faza de „simple reverii“.

Un exemplu l-ar constitui descoperirea, cu aproape două secole în avans față de construirea instalațiilor hidraulice cu angrenaje de transmisie³⁷, a principiilor de construire și funcționare a unor asemenea instalații, în cadrul Școlii alexandrine, prin Ctesiphon, Philon și Heron (sec. II. î.e.n.)³⁸.

Cel mai adesea, avem însă prilejul să constatăm finalizarea ideii, în faza de experiment, cu rezultate dintre cele mai promițătoare, atît ca economie de efort, cît și ca randament. Între acest moment, însă, al nașterii propriu-zise a unei invenții și cel al difuzării sale, apare frecvent un decalaj de timp, variabil de la un grup la altul, adeseori chiar în interiorul aceluiași grup. Nașterea în sine a unei noi invenții nu are importanță, nici chiar pentru grupul în sinul căruia a avut loc, decît din momentul îmbrățișării sale de către practica vieții sociale — ca urmare a soluționării de către aceasta, a problemelor noi apărute în urma dezvoltării istorice și demografice, marcînd, în acest fel, un progres.

Referindu-se la această relație dialectică dintre naștere și difuziune, Jaques le Goff acorda prioritate difuziunii descoperirilor tehnice, în fața momentului apariției lor: „Pentru istorie, de altminteri, acest fenomen este mai important și semnificativ decît evenimentul, adesea fără urmări, al unei invenții izolate, obiect de curiozitate și nu obiect de istorie, căci adevăratul obiect istoric trebuie, dacã nu să răstoarne, cel puțin să modifice prin acțiunea sa în largime și în adîncime, structurile unei societăți“³⁹.

³⁷ Pollionius Vitruvius, *Despre arhitectură*, Ed. Politică, 1964, p. 409.

³⁸ Friederich Klemm, *Histoire des techniques*, Paris, 1966.

³⁹ Jaques le Goff, *Civilizația occidentului medieval*, Ed. științifică, București, 1970, p. 41.

Die Geburt, im Sinne des Auftretens einer Erfindung, weist ihrerseits zwei Etappen auf, deren Ablauf nicht immer fließend und ohne zwischendurch auftretende Pausen vorsieht.

Was das theoretische Wissen, das geistige Entwerfen und Lösen anbetrifft, griff die Menschheit manchmal der Praxis sozialen Lebens vor und löste Jahrhunderte früher aufgrund genialer Einfälle gewisse technische Fragen, die die spätere Welt umwälzen sollten.

Des großen Vorsprungs wegen, den das Denken der Praxis gegenüber besitzt, erwies sich die solch genialen Erfindungen zeitgenössische Gesellschaft diesen Gedanken gegenüber nicht aufgeschlossen, da sie in deren Materialisierung keine für die Gesellschaft vorteilbringende Erwerbung zu sehen vermochte, so daß all diese Entwürfe in der Phase „simpler Träumereien“ steckenblieben.

Ein Beispiel für das Obengezeigte bildet die, dem Bau mit Übertragungsgetrieben³⁷ ausgestatteter, wasserbetriebener Anlagen, um zwei Jahrhunderte vorausgegangene Erfindung des Bau- und Funktionsprinzips derartiger Anlagen, im Rahmen der Alexandrinischen Schule durch Ktesiphon, Phylon und Heron (II. Jh. v. u. Z.)³⁸.

Am häufigsten jedoch bietet sich uns die Gelegenheit, die Auswertung des Gedankens während der Versuchsphase durch erfolgverheißende Ergebnisse, sowohl in Hinsicht auf den Energieaufwand, als auch die Leistung, festzustellen. Zwischen diesem Moment der eigentlichen Geburt einer Erfindung und deren Verbreitung tritt häufig ein zeitlicher Abstand auf, was sowohl auf die Verbreitung von einer Gruppe zur anderen, als auch selbst im Rahmen der gleichen Gruppe zutrifft. Die Geburt einer neuen Erfindung an sich erlangt, selbst für die Gruppe, in deren Mittlesiezustandekam, erst vom Augenblick ihrer Bestätigung durch die Praxis des sozialen Lebens, Bedeutung, d. h. aufgrund der von ihr herbeigeführten Lösung von im Rahmen der historischen und demographischen Entwicklung aufgetretener neuer Fragen, also inwieweit die Erfindung zum Fortschritt beizutragen vermag.

Jaques le Goff erkennt dem Augenblick des Auftretens einer Erfindung, indem er sich auf das zwischen deren Geburt und Verbreitung zustandekommende Verhältnis bezieht, der Verbreitung gegenüber lediglich Zweitrangigkeit zu: „Übrigens ist diese Erscheinung wichtiger und bezeichnender als das häufig wirkungslose Ereignis des Auftretens einer allein dastehenden Erfindung, also eines Gegenstandes der Neugier und nicht der Geschichte, da das wahre Geschichtsobjekt die Strukturen einer Gesellschaft, wenn schon nicht umzuwälzen, so doch zumindest durch seine Tiefen- und Breitenwirkung zu verändern vermag“³⁹.

³⁷ Pollionius Vitruvius, *Despre arhitectură*, Editura Politică, Bukarest, 1964, S. 409.

³⁸ Friederich Klemm, *Histoire des techniques*, Paris, 1966.

³⁹ Jaques le Goff, *Civilizația occidentului medieval*, Editura științifică, Bukarest, 1970, S. 41.

8.2. În timp ce invenția înseamnă creație proprie, *împrumutul* reprezintă o preluare din afară.

La prima impresie, împrumutul n-ar comporta nici un grad de creativitate. Dacă ne-am însuși această optică, am limita această importantă fază din procesul complex, milenar, de constituire a civilizației tehnice a unui popor, la simpla copiere subiectivă și arbitrară a unei mode străine, admitând în concluzie și teza „importului de civilizație”, vehiculată de unii istorici și etnologi burghezi, în sprijinul politicii de colonizare a popoarelor situate pe o treaptă inferioară a dezvoltării lor social-economice și culturale.

Împrumutul reprezintă, în fapt, o acordare a unei civilizații tehnice mai slab dezvoltată (dar suficient de maturizată pentru a recepta și asimila creator niște impulsuri sau preluări din afară), la nivelul superior al altei civilizații cu care a intrat în contact.

Actul de creație constă, în acest caz, cel mai adeseori, în adaptarea tehnicilor sau mijloacelor la specificul modului de viață al grupului autohton, expresie a experienței personale de gândire și creație a acestuia, incorporată în zestrea spirituală (de cunoaștere) și materială (tehnică) agonisită de-a lungul întregii sale existențe istorice.

Atât unul cât și celălalt dintre factorii analizați sînt cel mai adeseori greu de nominalizat în cursul cercetărilor etnologice, deoarece nu au acte de identitate și nici certificate de naștere.

Putem, însă, accepta ca general valabil, principiul armoniei relative dintre invenție și împrumut, în cazul grupurilor situate la nivel de dezvoltare identice sau sensibil egal, ca și transmiterea invenției, de obicei, de la grupul mai evoluat, spre cel situat pe o treaptă inferioară de dezvoltare, sau mai conservator (mai puțin receptiv), în cazul existenței unui evident decalaj tehnico-economic și social-cultural, între acestea două.

Contactul sau schimburile frecvente între două comunități etnice nu condiționează preluarea neîntârziată a unor invenții recente. Sînt numeroase cazurile cînd unele popoare au ignorat, secole de-a rîndul, invențiile de natură să revoluționeze producția dintr-un anumit sector al vieții materiale, nu pentru că nu le-a cunoscut, că nu a simțit nevoia să le împrumute, ci nu le considerau indispensabile și deci nu era pregătit terenul introducerii lor în cadrul procesului autohton de producție.

Astfel, dacă cazul morii hidraulice mai este încă controversat și exemplul său ar putea părea puțin

8.2. Während die Erfindung eigenes Schaffen bedeutet, stellt die *Entlehnung* eine Übernahme von Außen dar.

Oberflächlich betrachtet, scheint also die Entlehnung kaum schöpferische Tätigkeit zu verzeichnen. Sich diese Ansicht aneignen, hieße diese bedeutungsvolle Phase innerhalb des vieltausendjährigen Vorgangs des Zustandekommens der technischen Zivilisation eines Volkes auf ein simples subjektives und willkürliches Kopieren einer fremden Mode zu beschränken, bzw. die These des „Zivilisationsimports“ anzuerkennen, die von gewissen bürgerlichen Historikern und Ethnologen gehandhabt wurde, um die Politik einer Kolonisierung von Völkern zu rechtfertigen, die sich auf einer niedrigen Entwicklungsstufe sozial-wirtschaftlicher und kultureller Entfaltung befanden.

Tatsächlich bildet die Entlehnung ein Abstimmen einer weniger entwickelten technischen Zivilisation (die jedoch genügend gereift ist, um gewisse von Außen kommende Impulse aufzunehmen und zu verarbeiten), auf das höhere Niveau einer anderen, mit der sie in Berührung trat.

In diesem Falle besteht der Schöpfungsakt meist im Anpassen entlehnter Techniken oder Geräte an die Eigenart der Lebensweise der bodenständigen Gruppe, als Ausdruck eigener Denk- und Schaffenserfahrung, die der entlang ihrer gesamten historischen Existenz erworbenen, geistigen (Wissens-) und materiellen (Technik) Mitgift angepaßt wird.

Sowohl der eine wie auch der andere der von uns untersuchten Faktoren ist häufig im Rahmen ethnologischer Forschungen nur schwer genau zu umreißen, da sie weder Identitätsurkunden, noch Geburtscheine besitzen.

Als allgemeingültig läßt sich im Falle auf gleicher oder beinahe gleicher Stufe stehender Gruppen das Prinzip eines, zwischen Erfindung und Entlehnung bestehenden relativen Gleichgewichts anerkennen, wie auch die Übermittlung der Erfindung, üblicherweise von der entwickelteren Gruppe zu der auf niedrigerer Entwicklungsstufe befindlichen, oder konservativeren (also weniger aufnahmebereiten), im Falle des Vorhandenseins eines sichtbaren, technisch-wirtschaftlichen und sozial-kulturellen Unterschiedes zwischen beiden Gruppen.

Zwischen zwei ethnischen Gemeinschaften zustandekommende Kontakte oder Austauschbeziehungen bedingen keineswegs die sofortige Übernahme jüngster Erfindungen. Es gibt zahlreiche Fälle, wo gewisse Völker Jahrhunderte hindurch Erfindungen unbeachtet ließen, die imstandegewesen wären, die Produktion eines gewissen Abschnitts des materiellen Lebens zu revolutionieren, und zwar nicht, weil sie ihnen nicht bekannt waren, sondern weil sie kein Bedürfnis empfanden sie zu entlehnen, weil sie sie nicht als unerläßlich betrachteten, somit also der Boden für deren Anwendung im Rahmen der bodenständigen Produktion noch nicht bereit war.

Sind in diesem Sinne die Wassermühlen noch zusehr unstritten, um als Beispiel zu dienen,

elocvent, cel al roții de olar împrumutată abia în jurul sec. IV—III î.e.n. de către La Tène traco-dacic⁴⁰, deși cunoscută în Orient de aproape trei milenii, convinge pe deplin.

Făurirea civilizației tehnice a omenirii trebuie, ca atare, privită și tratată ca un fenomen universal cu mai puține bariere etnice, în realitate, decît sîntem înclinați să-i ridicăm noi, exagerînd caracterul „național“ al civilizației diferitelor popoare sau comunități etnice contemporane și originalitatea fiecărei culturi.

Așa cum arată și Hadrian Daicoviciu, generalizînd pentru întreaga sferă a civilizației: „Original în civilizație nu înseamnă a refuza cu încăpăținare să înveți de la alții, nu înseamnă a face totul, a inventa totul singur... O civilizație originală nu se crează neapărat respingînd elementele străine, ci transformîndu-le, adaptîndu-le, îmbogățindu-le“⁴¹.

Păstrînd această perspectivă a originalității civilizației bazată pe colaborare și împrumut și nu pe izolare, pe forța de creație autohtonă ca și pe puterea de asimilare, în primul rînd, dar și pe sugestia exterioară care o poate cataliza, sau chiar pe împrumutul unor creații străine, nu trebuie să pierdem din vedere nici un moment, că esențială rămîne, în întreaga noastră activitate de cercetare, cunoașterea dezvoltării interne a societății.

CONCLUZII

Ca urmare a celor prezentate mai sus, credem că se poate adopta, în mod deplin întemeiat, în *cercetările teoretice* și publicațiile noastre de etnografie și etnologie, conceptul de „civilizație tehnică populară“, circumscris la ansamblul fenomenelor de producere a valorilor materiale ale societății, prin mijlocirea tuturor uneltelor sau instalațiilor iscodite de membrii grupului, sau împrumutate, adaptate și perfecționate.

Parte din acestea, ajunse pînă astăzi ca inventar pasiv sau activ, încă, al gospodăriilor țărănești din anumite zone etnografice (amenințate însă cu dispariția rapidă datorită prefacerilor revoluționare din economia satelor noastre, în plin proces de modernizare și sistematizare) trebuie să fie recuperate pentru posteritate, fie prin transferul

⁴⁰ Emil Condurachi, *Apariția ceramicii La Tène (cu roată) la Dunărea de jos*, în S.C.I.V., 1, 1965.

⁴¹ Hadrian Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Editura Dacia, Cluj, 1972.

so überzeugt das der erst um das IV.—III. Jh.v.u.Z. vom thrakisch-dakischen La Tène⁴⁰ übernommenen, damals im Orient jedoch bereits seit drei Jahrtausenden bekannten Töpferscheibe umso mehr.

Die Entstehung der technischen Zivilisation der Menschheit als solche muß als eine Universalerscheinung betrachtet und behandelt werden, der durchaus weniger ethnische Barrieren im Wege standen, als wir heute geneigt sind, ihr in den Weg zu legen, indem wir den „nationalen“ Charakter der Zivilisation verschiedener Völker oder Gemeinschaften jener Zeit und die Originalität jeder Kultur übertreiben.

Wie auch Hadrian Daicoviciu hinweist, indem er für die gesamte Zivilisationssphäre verallgemeinert: „Originell im Bereich der Zivilisation sein, bedeutet keineswegs es starrköpfig abzulehnen, von anderen zu lernen, bedeutet nicht alles zu schaffen, alles selber zu machen... Eine originelle Zivilisation kommt nicht zustande, indem man fremde Elemente ablehnt, sondern indem man sie umwandelt, anpaßt, bereichert“⁴¹.

Doch selbst wenn wir diese, die Originalität betreffende Anschauung beibehalten, die auf Zusammenarbeit und Entlehnung und nicht auf Abgeschlossenheit beruht, also auf bodenständiger Schöpferkraft, wie auch auf Assimilationsfähigkeit, doch auch auf äußerer Suggestion, die sie zu kathalisieren vermag, oder gar auf der Entlehnung fremder Schöpfungen, so dürfen wir keinen Augenblick die Tatsache aus den Augen verlieren, daß die Kenntnis der inneren Entwicklung der Gesellschaft den wesentlichsten Bestandteil unserer gesamten Forschungstätigkeit bildet.

SCHLUSSFOLGERUNGEN

Aufgrund des bisher Gezeigten glauben wir, daß man im Rahmen der *theoretischen Forschungen* und ethnographischen bzw. ethnologischen Veröffentlichungen das Konzept „technische Volkszivilisation“ als vollkommen begründet anzuwenden vermag, und zwar bezogen auf die Gesamtheit aller Erscheinungen der von der Gesellschaft ausgeführten Sachgütererzeugung, die vermittelt aller, von den Mitgliedern der Gruppe ausgedachten oder entlehnten, angepaßten und vervollkommenen Werkzeugen oder technischen Anlagen zustandekommt.

Ein Teil davon, der uns heute noch als passives oder aktives Inventar der Bauernwirtschaften gewisser Volkskundegebiete erreicht (jedoch aufgrund der revolutionären Wandlungen in unseren in vollem Modernisierungs- und Systematisierungsprozeß begriffenen Dörfer vom Untergang bedroht ist), muß für die Nachwelt, sei es durch dessen Überführung in Museumssammlungen,

⁴⁰ Emil Condurachi, *Apariția ceramicii La Tène (cu roată) la Dunărea de jos*, în S.C.I.V., 1, 1965.

⁴¹ Hadrian Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Editura Dacia, Cluj, 1972.

lor în colecțiile muzeale, fie prin conservarea lor in situ⁴².

Prealabilă colecționării, cercetarea acestora la scara întregii țări și comparativ zonală, însoțită de o amplă și riguroasă descriere și înregistrare pe peliculă sau bandă magnetică, trebuie să asigure întreaga arhivă științifică documentară, indispensabilă organizării unei instituții muzeale moderne.

Însumind aceste trei surse de bază ale informării specialistului (realitatea din teren, colecția și arhiva muzeală), lucrările de sinteză, tematice, nu vor mai apare etnografiei ca niște piscuri inaccesibile.

Argumentele neexhaustării cercetării terenului și caracterul de ipoteză al unor concluzii parțiale, de lucru, nu mai pot fi nici ele invocate, ambele fiind unanim acceptate ca aspecte sau condiții inerente cercetării științifice fundamentale în oricare domeniu al științelor, impuse de limitele obiective ale cunoașterii umane și de progresul continuu al acesteia.

Că asemenea lucrări, cu teme de istorie a civilizației tehnice populare, înglobând și fenomenul contemporan, se pot realiza chiar în baza cunoștințelor actuale, o dovedesc lucrările de acest gen, cu subiecte de istoria artei populare, apărute în ultimii ani⁴³, fapt ce-l considerăm semnificativ pentru rămânerea în urmă, cel puțin sub acest aspect, a cercetării etnologice din România.

Încadrarea fenomenului autohton românesc în arealul mai larg, balcanic sau european chiar, se impune cu necesitate, dovedindu-se singura modalitate de a distinge naționalul de universal, dar și de a contura mai lămurit, procesul apariției și evoluției în timp, a unor fenomene de mai largă circulație, pe care numai cunoașterea conjuncturii generale le poate facilita o încadrare cronologică, cât mai exactă la scară națională.

La rîndul său, materialul original autohton poate servi ca element de studiu și comparație pentru țările care au pășit cu mult înaintea României, pe calea industrializării, în scopul lămuririi mai depline a propriei lor istorii a civilizației populare, zise tradiționale.

O importanță deosebită (și o absență îndelung simțită), pentru abordarea viitoarelor lucrări de sinteză, o au lucrările considerate „tehnice“, între

⁴² Corneliu B u c u r, *Conservarea in situ a monumentelor de tehnică populară, problemă de cea mai stringentă actualitate* (comunicare pregătită pentru sesiunea jubiliară de comunicări, organizată de D.M.I.A., București, 1974, ms.).

⁴³ Paul P e t r e s c u, *Arhitectura fărâncască de lemn din România*, Ed. Meridiane, București, 1974. Roswith C a p e s i u s, *Mobilierul fărâncesc*, Ed. Dacia, Cluj, 1974. Barbu S l ă t i n e a n u, P. P e t r e s c u, P. S t a h l, *Arta populară din R.P.R. Ceramica*, București, 1958.

sei es durch Standortkonservierung, erhalten werden⁴².

Vor dem Sammeln muß deren Erforschung auf Landes- und vergleichend auf Gebietsebene, begleitet von einer umfassenden Beschreibung und genauen Aufnahme auf Film, bezw. Tonband, das gesamte wissenschaftliche Dokumentararchiv gewährleisten, das für die Einrichtung einer modernen musealen Institution unerlässlich ist.

Umfaßt die Fachinformation diese drei Quellen (die durch Feldforschung festgelegte Wirklichkeit, die Sammlung und das Museumsarchiv), werden thematische Synthesestudien für die Ethnographie keine unerschwinglichen Höhen darstellen.

Der Einwurf, daß die Feldforschung nicht erschöpfend ist und den Arbeits-Schlußfolgerungen bloß Hypothesencharakter zusteht, fallen ihrerseits, da beide als Aspekte und Bedingungen akzeptiert wurden, die der wissenschaftlichen Grundlagenforschung jedes Wissenschaftsbereichs, infolge der objektiven Grenzen menschlichen Wissens und des ununterbrochenen Fortschritts des letzteren innewohnen.

Daß sich derartige Arbeiten zu Themen der Zivilisation der bäuerlichen Technik, die auch zeitgenössische Erscheinungen umfassen, selbst beim gegenwärtigen Wissensstand verwirklichen lassen, beweisen in den letzten Jahren veröffentlichte derartige, die Volkskunst betreffende Studien⁴³, was auch beweist, daß die rumänische Ethnologieforschung, zumindest in dieser Hinsicht, zurückgeblieben ist.

Eine der dringlichen Forderungen der Gegenwart bildet die Eingliederung des bodenständigen rumänischen Phänomens in den weiteren Balkan-, bezw. europäischen Raum. Es ist gleichzeitig die einzige Möglichkeit, um das nationale Moment vom universellen zu trennen, bezw. den Prozeß des Auftretens und der zeitlichen Entwicklung gewisser allgemein verbreiteter Erscheinungen genauer zu umreißen, deren möglichst genaue chronologische Einordnung auf Landesebene nur durch genaue Kenntnis der Universalkonjunktur gewährleistet wird.

Das bodenständige Originalmaterial dient seinerseits als Studien- und Vergleichselement für solche Länder, die den Weg der Industrialisierung lange vor Rumänien beschritten haben, um mit seiner Hilfe die Geschichte ihrer eigenen, sogenannten überlieferten Volkszivilisation vollkommener zu klären.

Von besonderer Bedeutung (und gleichzeitig ein lange empfundener Mangel) für die Inangriffnahme künftiger Synthesearbeiten sind die als „technisch“ eingestuften Studien, unter denen wir

⁴² Corneliu B u c u r, *Conservarea in situ a monumentelor de tehnică populară, problemă de cea mai stringentă actualitate* (Mitteilung, verfaßt für die Mitteilungs-Festtagung des D.M.I.A., Bukarest, 1974, ms.).

⁴³ Paul P e t r e s c u, *Arhitectura fărâncască de lemn din România*, Bukarest, Editura Meridiane, 1974; Roswith C a p e s i u s, *Mobilierul fărâncesc*, Cluj, Editura Dacia, 1974. Barbu S l ă t i n e a n u, P. P e t r e s c u, P. S t a h l, *Arta populară din R.P.R. Ceramica*, Bukarest, 1958.

care cităm: Atlasul etnografic al României (aflat în lucru⁴⁴), și Dicționarul etnografic (lucrare care, prin dimensiunile și exigențele sale, s-ar impune tot ca o lucrare de colectiv), ambele chemate să inventarieze științific, categoriile morfologice și denumirile principalelor (dacă nu a tuturor) mijloace tradiționale de muncă.

Ca un corolar al acestor lucrări „tehnice” și de sinteză, fără a omite de aici și monografiile tuturor zonelor etnografice, se poate anticipa de pe acum, credem, — și în această viziune trebuie elaborat programul maximal de cercetare, pînă în anul 2000, (așa cum se trasează, de altfel, sarcină, tuturor sectoarelor de cercetare științifică prin recente documente de partid⁴⁵), realizarea unei opere enciclopedice, la nivelul lucrărilor similare din alte țări⁴⁶, despre civilizația tehnică populară din România.

Abordînd, în continuare, problema *valorificării practice*, inseparabilă de cercetarea teoretică, a rezultatelor înregistrate în prima etapă (a cercetării), obiectivul principal îl constituie completarea sistematică a colecțiilor cu serii complete de unelte și instalații din cele mai diferite domenii de activitate și cu serii de produse din diferite epoci.

Organizarea unei *expoziții permanente de istorie a civilizației tehnice populare*, care să prezinte selectiv și reprezentativ, analitic și sintetic, tot ce s-a realizat mai important, timp de peste două milenii, pe teritoriul patriei noastre, considerăm a fi rezolvarea cea mai competentă, pe plan muzeal, a ilustrării progresului civilizației tehnice, pe teritoriul României.

Aceasta nu va fi însă nici un muzeu etnografic, nici unul de istorie și nici unul sociologic, ci un muzeu al colaborării și cooperării armonioase, interdisciplinare, a majorității științelor social-istorice, materialul dominant rămînînd cel arheologic și etnografic.

Asumarea sarcinii organizării unui asemenea muzeu de către Muzeul tehnicii populare, instituție cu un profil orientat în această direcție, națională ca reprezentare teritorială și care a făcut progrese considerabile în ultimii ani, prin organizarea în cea mai mare parte, a expoziției sale permanente în aer liber (care abordează, pe sectoare și grupe tematice, întreaga problematică a civilizației tehnice populare) poate fi avansată ca o propunere motivată obiectiv, prin însăși proiectul său tematic și studiul dezvoltării sale.

⁴⁴ Ion Vlăduțiu, *Principii și metode de realizare a Atlasului etnografic al României*, în „Revista de etnografie și folclor”, 16, 1971, p. 6.

⁴⁵ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare rostită la încheierea lucrărilor Conferinței naționale a cercetării științifice și proiectării*, în „Știința”, an XLIV, 10.009, din 26 oct. 1971.

⁴⁶ Vezi nota 1.

folgende anführen: den rumänischen Volkskunde-atlas (an dem gegenwärtig gearbeitet wird)⁴⁴ und das volkskundliche Wörterbuch (eine Arbeit, die was ihre Ausmaße und die an sie gestellten Ansprüche anbetrifft, ebenfalls ein Kollektivwerk bilden müßte), die beide dazu berufen sind, die morphologischen Gattungen und Benennungen der wichtigsten (wo nicht aller) überlieferten Arbeitsgeräte aufzuzeichnen.

Als Gesamtergebnis dieser „technischen” und Synthesearbeiten, ganz abgesehen von den Monographien verschiedener Volkskundezone, läßt sich, unserer Meinung nach, schon jetzt voraussehen, daß in Zukunft ein enzyklopädisches Werk, auf der Ebene gleicher, in anderen Ländern⁴⁶ verfaßter, Arbeiten über die technische Volkszivilisation zustandekommen sollte — und in dieser Sicht sollte auch das Maximal-Forschungsprogramm bis zum Jahre 2000 ausgearbeitet werden (wie es auch die jüngsten Parteidokumente allen Sektoren wissenschaftlicher Forschung zur Aufgabe stellen⁴⁵).

Berühren wir im Folgenden die Frage der mit der theoretischen Erforschung untrennbar verbundenen *praktischen Auswertung* der im Laufe der ersten Etappe erlangten Ergebnisse, bildet das Hauptziel die systematische Ergänzung der Sammlungen durch verschiedensten Tätigkeitsbereichen angehörende, vollständige Reihen von Anlagen, Werkzeugen und Erzeugnissen. Eine die *Geschichte der technischen Volkszivilisation betreffende Dauerausstellung*, die das Wichtigste, das in mehr als zwei Jahrtausenden auf dem Boden unseres Landes geschaffen wurde, ausgewählt und repräsentativ, analytisch und synthetisch aufzeigt, halten wir auf musealer Ebene für die kompetenteste Lösung zur Veranschaulichung des Fortschritts technischer Zivilisation auf dem Boden Rumäniens.

Ein solches gewährleistet jedoch weder ein Volkskunde-, noch ein Geschichts- oder Soziologiemuseum, sondern lediglich ein Museum harmonischen, interdisziplinären Zusammenwirkens und entsprechender Zusammenarbeit der Mehrheit sozialhistorischer Wissenschaften, wobei das Volkskundematerial vorherrscht.

Die Verwirklichung einer derartigen Aufgabe durch das Museum der bäuerlichen Technik, einer Institution, deren Profil in diesem Sinne ausgerichtet ist, deren Tätigkeitsbereich das gesamte Landesgebiet umfaßt und die in den letzten Jahren, durch die Einrichtung ihrer Freilicht-Dauerausstellung (die die gesamte Problematik der technischen Bauernzivilisation behandelt) bemerkenswerte Fortschritte verzeichnet hat, läßt sich, anhand des Thematikentwurfs und seines Entwicklungsstadiums, als objektiv begründeten Vorwurf betrachten.

⁴⁴ Ion Vlăduțiu, *Principii și metode de realizare a Atlasului etnografic al României*, în „Revista de etnografie și folclor”, 16, 1971, S. 6.

⁴⁵ Nicolae Ceaușescu, *Rede auf der Landeskonferenz für wissenschaftliche Forschung und Projektierung -- 25. Oktober 1974*, in „Rumänien auf dem Weg des Aufbaus der vielseitig entwickelten sozialistischen Gesellschafts, Bd. 10, Politischer Verlag, Bukarest, 1975, S. 1002—1038.

⁴⁶ Siehe Note 1.

Inițiativa extinderii tematicii sale și pentru muzeul pavilionar, pandantul expoziției în aer liber, nu trebuie interpretată ca un privilegiu, ci ca o sarcină de cinste, dar și de cea mai înaltă răspundere și importanță pentru cunoașterea și prezentarea istoriei și culturii poporului nostru.

Pe plan muzeistic, acesta credem a fi principalul obiectiv care ar putea fi inseris, la scară națională, în programul de perspectivă pe următorii 20—25 de ani, transpunind și în domeniul nostru de activitate, generoasele și îndrăznețele directive stabilite de recentul Congres al XI-lea al P.C.R.⁴⁷.

Rezolvarea acestui deziderat cu mari valențe instructiv educative și temeinic fundamental pe însăși nucleul învățaturii marxist-leniniste despre progresul forțelor de producție, al uneltelor de muncă de care s-a servit omul, începînd cu activitatea sa demiurgică de conștientizare a existenței și activității sale și încheind cu cele mai recente invenții tehnice, reclamă două condiții sine qua non.

Prima ar fi o chestiune de viziune muzeografică, de concepție și, implicit, de metodă de lucru, anticipată de istoricul Radu Florescu, care a cutezat a gândi dincolo de canoanele expozițiilor contemporane, de limitele rigide ale unui profil unitar al expozițiilor de etnografie, prefigurînd astfel, expoziția muzeală modernă a viitorului⁴⁸: interdisciplinaritatea.

Numai un asemenea muzeu de „istorie a civilizației țărănești“ poate oferi răspunderi dintre cele mai complexe și nu doar frînturi, la marile întrebări retrospective ale generațiilor ce vor urma, despre trecuta civilizație a poporului nostru, apusă odată cu trecerea pragului „civilizației industriale“.

O acțiune de asemenea anvergură reclamă activitatea interdisciplinară (nu doar multidisciplinară) a unui colectiv omogen, de specialiști arheologi, istorici, etnografi etc.

Muzeul civilizației tehnice populare trebuie să fie o retrospectivă cuprinzătoare și elocventă, nu doar sugestivă, a matricei istoriei etno-culturale, căci „istoria tehnicii se confundă, de fapt, cu istoria umanității“⁴⁹, luminată multiunghiular, prin contribuția specifică adusă de fiecare breaslă muzeografică din cele amintite.

⁴⁷ Programul Partidului Comunist Român de săturire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Proiect, Ed. politică, 1974.

⁴⁸ Radu Florescu, „Muzele ale satului. Realizări, preocupări, proiecte“ in „Muzele cu caracter etnografic-sociologic din România“, Sibiu, 1971.

⁴⁹ Pierre Rousseau. Op. cit., p. 6

Die Initiative einer Ausweitung dieser Thematik auf das Gegenstück dieser Freilichtausstellung, d.h. auf die Pavillonausstellung, darf nicht als Privileg, sondern muß als Ehrenpflicht und gleichzeitig als Aufgabe von hoher Verantwortlichkeit und Bedeutung zur Kenntnisnahme und Darstellung der Geschichte und Kultur unseres Volkes aufgefaßt werden.

Unserer Meinung nach bildet dieses auf Museumsebene das Hauptziel, das im Landesmaßstab im Zukunftsprogramm für die nächsten 20—25 Jahre Aufnahme finden müßte, wollten wir die großzügigen und kühnen Direktiven, die der XI. Parteitag der RKP festlegte, auch auf unseren Tätigkeitsbereich anwenden⁴⁷.

Die Lösung dieser Frage, die über große bildend-erzieherische Valenzen verfügt, und auf dem Kern der marxistisch-leninistischen Lehre beruht, was den Fortschritt der Produktionskräfte, des Arbeitsgeräts anbelangt, dessen sich der Mensch bediente, und zwar durch sein demiurgisches Wirken des Bewußtmachens seines Daseins und Handelns, bis zu den jüngsten technischen Erfindungen, werfen zwei „sine qua non“-Voraussetzungen auf.

Die erste wäre eine Frage museographischer Sicht, also der Auffassung, und somit der Arbeitsmethode, die der Historiker Radu Florescu vorwegnahm, der über die kanonischen Normen zeitgenössischer Ausstellungen, über die strengen Grenzen eines Einheitsprofils der Volkskundeaussstellung hinausging, indem er die Interdisziplinarität, d.h. die moderne Museumsausstellung der Zukunft entwarf⁴⁸.

Lediglich ein derartiges Museum „der Geschichte der bäuerlichen Zivilisation“ vermag komplexeste Antworten und nicht bloß Bruchstücke auf die großen rückblickenden Fragen kommender Generationen, die vergangene Zivilisation unseres Volkes betreffend, zu geben, die beim Überschreiten der Schwelle der „Industriezivilisation“ unterging.

Eine Aktion dieses Ausmaßes erfordert ein interdisziplinäres (nicht bloß multidisziplinäres) Wirken eines homogenen Fachteams von Archäologen, Historikern, Volkskundlern usw..

Das Museum der technischen bäuerlichen Zivilisation muß eine umfassende und sprechende und nicht bloß suggestive Rückschau auf die tatsächliche Matrix der ethno-kulturellen Geschichte darstellen, da sich die „Geschichte der Technik effektiv mit der Geschichte der Menschheit deckt“⁴⁹, wobei sie, durch den spezifischen Beitrag jeder einzelnen Museographenzunft, aus den Reihen der erwähnten Disziplinen, aus allen Blickwinkeln beleuchtet wird.

⁴⁷ Programm der Rumänischen Kommunistischen Partei zum Aufbau der vielseitig entwickelten sozialistischen Gesellschaft und dem Voranschreiten Rumäniens zum Kommunismus, Entwurf, Politischer Verlag, Bukarest, 1974.

⁴⁸ Radu Florescu, „Muzele ale satului. Realizări, preocupări, proiecte“, in „Muzele cu caracter etnografic-sociologic din România“, Sibiu, 1971.

⁴⁹ Pierre Rousseau. Op. cit., Seite 6.

Cea de a doua condiție vizează edificiul care va adăposti un asemenea muzeu.

Vechiul proiect al construirii unui pavilion central, pandant tematic al expoziției în aer liber, în Dumbrava Sibiului, trebuie revizuit, atât sub aspect tematic-expozițional, cât și în sensul afectării unui spațiu deplin corespunzător tuturor funcțiilor de bază ale unui asemenea muzeu: depozite, expoziție permanentă, expoziții temporare, săli de proiectie și dezbateri științifice, punct documentar arhivistic și bibliografic, etc.

În concluzie, credem a fi îndreptățiți a afirma, urmare celor expuse mai sus, că și muzeul, „acest secretariat istoric al omenirii“, cum îl numea istoricul Iulian Antonescu⁵⁰, trebuie să-și definească propriul program de perspectivă, în lumina sarcinilor ce îi revin pe linia cercetării științifice și valorificării nemijlocite, în practica muzeală, a rezultatelor dobândite.

Și în acest domeniu, care constituie una din cărțile de vizită ale poporului nostru, putem și trebuie să ne manifestăm, ca vizionari ai instituției muzeale a viitorului, chemată să servească instrucției și educației poporului nostru, arhivă inestimabilă de cercetare pentru specialiștii din țară și din străinătate, prestigioasă carte vie a istoriei României, contribuție valoroasă la cunoașterea civilizației popoarelor lumii.

Ne dau dreptul să năzuim spre acest ideal, rezultatele remarcabile obținute pe toate planurile vieții materiale și spirituale în cele trei decenii de dezvoltare independentă a României socialiste, condițiile fără precedent create acestui sector de activitate și obiectivul măreț, luminos, spre care tindem și la care și muzeele trebuie să-și aducă aportul lor specific — societatea comunistă.

Die zweite Voraussetzung bezieht sich auf das Gebäude, das ein derartiges Museum beherbergt.

Der ursprüngliche Vorschlag einen Zentralpavillon einzurichten, gewissermaßen als thematisches Gegenstück zur Freilichtausstellung, muß sowohl in thematischer, als auch ausstellungsmäßiger Hinsicht revidiert werden im Sinne der Schaffung entsprechenden Raumes, der allen Grundfunktionen, d.h. Magazine, Dauerausstellung, Wechselausstellungen, Bildprojektions- und Diskussionsäle und Archiv- bzw. bibliographischer Dokumentarpunkt usw. entspricht.

Abschließend glauben wir, aufgrund des Oben-gezeigten, daß auch die Museen, dieses „historische Sekretariat der Menschheit“, wie der Geschichtsforscher Iulian Antonescu sie nannte⁵⁰, ihr eigenes Zukunftsprogramm ausarbeiten müssen, im Lichte der Aufgaben, die ihnen in Richtung wissenschaftlicher Forschung und unmittelbarer Auswertung der erlangten Ergebnisse im Rahmen musealer Praxis zufallen.

Auch in diesem Bereich, der eine der Visitenkarten unseres Volkes ausmacht, können und müssen wir uns als Visionäre der Museunsinstitution der Zukunft zeigen, die dazu berufen ist, der Bildung und Erziehung unseres Volkes zu dienen, als unschätzbare Forschungsarchiv für in- und ausländische Fachleute, prestigegeladenes Lebensbuch der Geschichte Rumâniens, wertvoller Beitrag zur Kenntnis der Zivilisation der Menschheit.

Dieses Ideal anzustreben, berechtigen uns die beachtenswerten Ergebnisse, die sich auf allen Ebenen materiellen und geistigen Lebens während der drei Jahrzehnte unabhängiger Entwicklung des sozialistischen Rumâniens abzeichneten, die noch nie dagewesenen Bedingungen, die für diesen Tätigkeitsbereich geschaffen wurden, und die große Aufgabe, der wir zustreben und zu der auch die Museen ihren eigenen Beitrag zu leisten haben — der kommunistischen Gesellschaft.

⁵⁰ Iulian Antonescu, *Muzeul — instituție complexă*, (curs prezentat la C.S.P.C., București, 1974, ms).

⁵⁰ Iulian Antonescu, *Muzeul — instituție complexă*, (vor Kursteilnehmern im Rahmen des C.S.P.C. gehaltene Vorlesung, Bukarest, 1974, Manuskript).